

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р АНДА ПАЛИЕВА

за дисертационния труд на

ГЕРГАНА ДИМИТРОВА КОСТАДИНОВА

на тема

МЕЖДУ КЛАСИКАТА И ДЖАЗА: СТИЛОВИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ И ЖАНРОВИ ТРАНСФОРМАЦИИ В БЪЛГАРСКАТА МУЗИКА В КРАЯ НА ХХ И НАЧАЛОТО НА ХХІ ВЕК

Преди да коментирам конкретно представения дисертационен текст бих искала да подчертая, че той е резултат на една дълга, разностранна активност на Гергана Костадинова като изпълнител, автор на музика и изследовател в полето на избраната от нея жанрова сфера.

Нейната продължителна професионална подготовка преминава през обучение по пиано в Националното музикално училище „Любомир Пипков“ и Националната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“, където се дипломира и като магистър по тонрежисура, след което завършва „Поп и джаз пиано“ в Академията за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев“ в Пловдив. В този период тя е участвала и в редица майсторски класове – на Тамара Падубная, Йоханес Кропфич, Бернхард Парц, Готлиб Валиш, Наталия Трул, Наум Груберт, Фулвио Турисини, Пол Гулда, Йено Йандо и др. Спечелва стипендии за няколко летни музикални академии, където е активен участник – в *San Daniele Piano Meeting* (Италия, 2011), *Wiener Musik Seminar* (Австрия, 2010), *International Summer Academy Prag Wien Budapest* (Австрия, 2009). Между 2017 и 2020 тя е редовен докторант към Института за изследване на изкуствата – БАН. А от есента на 2022 е преподавател по задължително пиано в Националното музикално училище „Любомир Пипков“.

През последните десет години Гергана Костадинова интензивно е концертирала в различни градове в България и чужбина. Тя има вече и три издадени албума с авторска музика – „Сияния“ (2022), „Сбъднати Луни“ (2021) и „A day of a lifetime“ (2020).

И тази сериозна професионализация и активна творческа реализация ѝ дават широк поглед и платформа като изследовател за многоаспектно

разглеждане на музикалните явления в жанровото пространство на джаза и извеждане на всеобхватни обобщения.

Дисертационният труд на Гергана Костадинова интригува със самото заглавие, насочващо към тематика, присъстваща до известна степен периферно в съвременното ни музикознание. Още първият поглед върху Съдържанието дава представа за ясната и стройна структура на работата, изграждана логично на принципа от цялото към частното – от общата историческа и терминологична проблематика, през проявленията на територията на българската музика, към индивидуалните стилкови характеристики на отделни автори и разглеждането на конкретни произведения, които не са били досега обект на детайлен музикологичен анализ.

Работата обхваща Увод, четири глави, Заключение, четири Приложения, Библиография (145 библиографски единици, от тях 101 на кирилица и 44 на латиница), 61 Нотни примери, Дискография (90 заглавия) и Видеография, в общ обем от 202 страници.

В **Увода** авторката мотивира избора на своята тема, формулира целта, основните задачи и методологията на разработката, като подчертава, че в дисертацията ѝ за първи път е направен опит за *„цялостно систематизиране на произведенията в граничната зона между т.нар. класика и джаз, създадени в края на ХХ и началото на ХХІ век“* в България. Тук прави хубаво впечатление аналитично оценъчният поглед при обзора на ползваната литература (което би било от полза и за една по-широка аудитория при евентуалното публикуване на труда), събрана разумно като обем и подбор, с приоритет на издания от последните десетилетия, отразяващи най-новите съвременни схващания. И специално бих подчертала пълноценното активно функциониране на цялата привлечена литература в текста на разработката.

В **Първа глава – *Стилови взаимодействия в музиката на ХХ и началото на ХХІ век. Проблематика и терминологични аспекти***, поставяща теоретичната основа на разработката, са проследени в обширен исторически план взаимовлияния и междужанров синтез в музикалния ХХ век; уточняват се и основните терминологични понятия, функциониращи в разработката (*джаз, трето течение, кросоувър, етноджаз, фюзън, amalgams, cross fertilization, hybrid music confluent music* и др.), като се обосновава специално въвеждането на определението *т.нар. класика*. Приведени са и дефиниции на широко известни понятия, свързани със съвременната музика (*атоналност, додекафония, алеаторика, сонористика* и др.), тук конкретно във връзка с тяхното навлизане в джазовата композиция.

Особено детайлно дисертантката представя формулировките и понятията, отнасящи се до джаза, неговите разновидности, типове изпълнителски формации, стилкови особености, конкретни автори и етапни

творби, нови тенденции и течения и т.н. Всичко това тя проследява в историческа прогресия, в паралел с глобалните музикални явления в ХХ век, опирайки се върху внушително количество българска и чуждестранна музиколожка литература (често цитирана в неин собствен превод). И като обобщение извежда лаконична, но точна характеристика на постмодерната ситуация, посочва и някои нови явления, резултат на взаимопроникването на джаза и т.нар. класика (възраждане на импровизационността, разширяване на инструментариума, ритмично и темброво обогатяване, експериментирание с новите средства на електронната техника, симбиоза между изкуствата, надрастване на регионалната и национална ограниченост и др.).

Втора глава – Джаз музиката в България. Проявления на синтез между класика и джаз – пренася наблюденията на Гергана Костадинова над възможните прояви на синтез между средствата на т.нар. класика и джаза върху широко разгърнатата панорама на джазовото изкуство у нас. Тя проследява с прецизност хронологичния развой на джаза в България и предлага съответна периодизация: 1. *От 20-те години на ХХ век до 1948*; 2. *След 1948*; 3. *След 60-те години*; 4. *1970–1989*; 5. *След 1989*, като осмисля отделните периоди през призмата на конкретните личности, създаващи джаз културата на своето време, и в контекста на спецификата на политическата и социокултурна ситуация в съответния период.

Естествено, не всички феномени в определено време биха могли да се обединят под един знаменател. Особен случай е музиката на Панчо Владигеров към постановките на Макс Райнхард в Берлин и Виена, великолепен пример на проникване на джазови елементи в класическата партитура. Действително тази музика е създавана през 20-те години и темпорално попада в указания първи период, но едва ли може да се постави под заглавието **Навлизване на джаз музиката в България** – тя е породена от друга звукова среда и предназначена за рецепцията на друга аудитория, непозната е по това време в България и не е оказала никакво влияние върху развитието на джаза у нас тогава. Гергана Костадинова умело е намерила решение, обособявайки в отделен фрагмент **Театралната музика на Панчо Владигеров** като пример на индивидуална творческа находка на **български** композитор, а не като елемент от общата картина на джазовото изкуство в България през 20-те години.

Разделите, посветени на периодите след 60-те години, са богато разгърнати, уплътнени с имената на ярките, водещи творчески фигури, утвърдени формации и жалонни творби – примери на синтез между т. нар. класика и джаз. Посочени са и новите музикални форми, експониращи междужанровия синтез – творби за джаз формации и класически симфонични или камерни състави, мюзикъли, фюзън, етноджаз, театрална и филмова музика и др. Особено място е отделено на джаз фестивалите, с индивидуалния им облик, тематична и жанрова насоченост, като важен

форум за изпълнителски изяви и представяне на най-нови творчески търсения. Така Гергана Костадинова е съумяла да очертае в градацията на все по-широко разтварящите се във всеки следващ период хоризонти на джазовото изкуство една пълноценна, многопланова картина, даваща представа за историческата еволюция на джаза и нарастващата значимост на неговото присъствие в културния живот на България.

Трета глава *Български музиканти от края на ХХ – началото на ХХІ век. Творчески облик и произведения*, посветена на творческите портрети на 25 автора, е най-мощната и значима, според мен, част на дисертацията, отразяваща във висока степен собственото виждане и изследователска работа на дисертантката. Както самата тя пояснява (с. 80), целта ѝ е била цялостното обхващане на българските музиканти и тяхното творчество в полето на взаимодействие между т.нар. класика и джаз от последните три десетилетия, като се представи спецификата на авторския почерк на музикантите, които изграждат новата звукова среда. Тук ясно изпъква способността на Гергана Костадинова за професионално вникване и оценяване на отделната творба и същевременно вписването ѝ в цялостното авторско творчество и очертаването на неговата индивидуална характеристика, от една страна, а от друга, внимателното извеждане на общовалидни белези, позволяващи обобщения за глобалните насоки и тенденции в този период. Всичко това тя е постигнала в динамиката на многопосочна изследователска работа, свързана както с проучване на нотен и звуков материал, така и с лични впечатления от концертни събития и живата връзка с авторите. Голяма част от интервютата с тях са поместени като Приложения в края на дисертацията, но те представляват особен интерес, допълват съществено обрисуваните тук творчески портрети и са важен принос към историческата картина на този период.

Представянето на автори и творби е логично подредено хронологично, по генерационен показател и в последователността на появата на съответните опуси във времето. С безспорен пиетет е проследено творчеството на Милчо Левиев от 1990-а до последните му години, по думите на дисертантката *„една от най-емблематичните фигури в българския джаз“*, която *„изгражда основите, задава посоките на развитие на българския джаз, а и изобщо и на съвременната българска музика и оставя след себе си огромно по обем и значение творчество“*. С прецизно открояване на особеностите на творческия стил са разгледани произведения на следващите автори с основополагащо значение за развитието на българския джаз – Веселин Николов, Симеон Щерев, Огнян Видев, подчертана е спецификата на авангардните търсения на Анатолий Вапиров, уникалната одухотвореност на Юлия Ценова, стиловата широкообхватност при Марио Станчев, жанровото многообразие при Любомир Денев, обширния изпълнителски и творчески диапазон на Йълдъз Ибраимова, Антони Дончев, Христо Йоцов, Боян Воденичаров,

Теодосий Спасов, Васил Пармаков, Борислав Ясенов и Румен Тосков, симфоничната оркестрова звучност при Ангел Заберски-син, със своя характерност се отличават индивидуалните профили и на представителите на генерацията на родените през седемдесетте години Живко Петров, Георги Корназов, Пламен Карадонев, Милен Киров, Милен Кукошаров, Александър и Константин Владигерови, Константин Костов, Димитър Бодуров.

В Четвъртата глава – *Индивидуални творчески решения. Музикално-изразни средства и музикална стилистика* – най-напред прави впечатление яснотата на избраната от дисертантката методология на музикален анализ (последователно представяне на спецификата по отношение на *мелодика, метроритъм, хармония, импровизация, музикална форма и жанр, изпълнителски състав*), почерпена от изследователския опит, описан в цитираната литература, но избистрена в собствената самостоятелна работа на Гергана Костадинова и прилагана гъвкаво, съобразено с особеностите на конкретната музикална творба. Тя е предложила няколко примера, явно показателни според нея за последните десетилетия и макар, че не е формулирала мотивировката на своя избор, от общата картина става ясно, че са потърсени произведения с различни жанрова определеност и различен тип изпълнителски състав – *Divertimento Grosso* (симфоничен оркестър и биг бенд) и *Raincodia* (симфоничен оркестър и пиано) на Любомир Денев, *Концерт за пиано „Духът на джаза“* (симфоничен оркестър) от Христо Йоцов, *Little Requiem* (пиано, тромпет/флюгелхорн, бас, барабани и струнен квартет) на Константин и Александър Владигерови, пиесите за камерна джаз формация *Bass bow, I see a bird flying, Illusory freedom* на Антони Дончев. В тези опуси Гергана Костадинова разкрива разнообразни творчески решения почти по всички показатели – структура на формата (едночастна, многочастна, контрастно-съставна, циклична), тонална организация (изобилие от различни ладови опори – т.нар. *скали*, битоналност, политоналност), интервалов и хармоничен строеж, метроритмика (полиритмия, полиметрия, равноделни и неравноделни размери, джаз пулсация и т.н.), фактура, инструментариум, тип музициране (съчетания на нотирана партитура и импровизация), изпълнителски техники и др., като към всяко свое наблюдение на конкретен елемент тя коректно предлага съответен нотен пример. И в резултат съумява да изведе и генерални обобщения за стиловата характеристика и насоки в българската джазова култура в определения период.

Анализите на тези произведения са убедителната конкретизация на основната насоченост на дисертационния труд – изследване на все по-разширяващата се територия на взаимопроникване между джаза и т.нар. класика в съвременната българска музика.

В заключение искам да подчертая, че обширно разгърнатата творческа панорама, разкриваща изобилието от художествени феномени, реално изпълващи съвременното ни музикално пространство, доказва актуалността на разработената тема и нейната перспективност в динамиката на бъдещото творчество в тази сфера.

Като цяло работата на Гергана Костадинова се отличава с изследователска задълбоченост, много добро познаване както на композиторското творчество, така и на съвременната музиколожка литература. Текстът е оформен с ясно, стегнато изложение, точна, научно издържана теоретична терминология и богат литературен език.

Посочените в Автореферата приноси реално отразяват достойнствата на разработката.

Дисертантката има четири публикации по тази тема в специализирани научни издания (посочен списък в Автореферата) и три участия в един национален и два международни научни форума, с което напълно покрива изискванията за получаване на докторска степен.

Имайки предвид безспорно приносния характер на дисертационния труд и отличните ми впечатления от качествата на предложения текст, убедено искам да препоръчам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Гергана Димитрова Костадинова образователната и научна степен „доктор”.

27 февруари 2023

Проф. д-р Анда Палиева